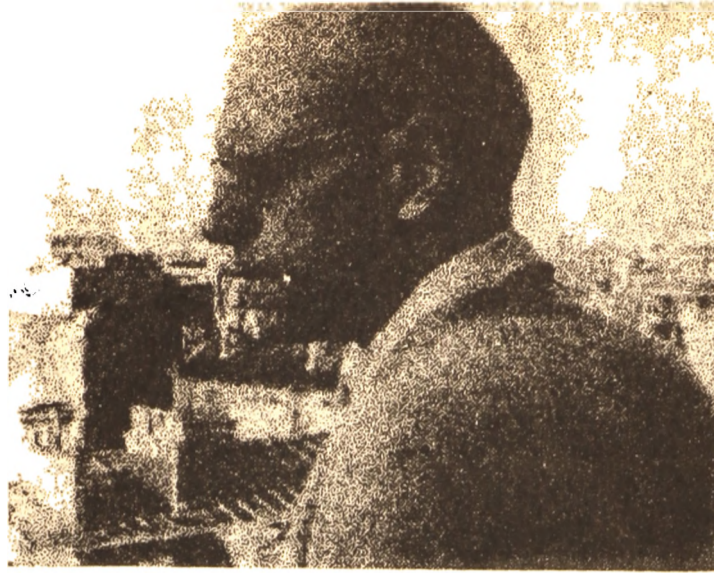

Η αντίρρηση του Michel Foucault

του Γιώργου Βέλτσου

Ο γάλλος φιλόσοφος Michel Foucault πέθανε στο Παρίσι στις 25 Ιουνίου στις μία το μεσημέρι όχι από *νευρολογική δυσλειτουργία*, όπως έγραφαν οι εφημερίδες, αλλά από υπερβολική θέληση για αλήθεια, όπως παράξενα, αλλά διόλου συμπωματικά, έγραφε ο ίδιος στον Πρόλογό του πρώτου από τους δύο τελευταίους τόμους της «*Ιστορίας της Σεξουαλικότητας*», που κυκλοφόρησαν συγχρόνως, δέκα μόλις ημέρες πριν τον θάνατό του, ως ένα requiem δι' εαυτόν.

Έγραφε εκεί ο Michel Foucault πως «*υπάρχουν στιγμές στη ζωή του ανθρώπου όπου το ερώτημα για το αν μπορούμε να σκεφτούμε διαφορετικά απ' ό,τι σκεφτόμαστε και να δούμε διαφορετικά απ' ό,τι βλέπουμε, είναι απαραίτητο για να συνεχίσουμε και να βλέπουμε και να σκεφτόμαστε*».

Ο Foucault αναγνώριζε στον Πρόλογό του, τον κίνδυνο και το ρίσκο της αλήθειας. Παραδέχθηκε τη δική του «εσφαλμένη» πορεία στα πρώτα χρόνια μετά την έκδοση του πρώτου τόμου της «*Ιστορίας της Σεξουαλικότητας*». Και σ' αυτό ακριβώς το σφάλμα του, σ' αυτή την αδιαχώριστη «θέληση για γνώση» και συγχρόνως θέληση για πλάνη, ο Foucault κατέστησε το λάθος του προϋπόθεση της αλήθειας. Ο Foucault οδηγήθηκε στην αλήθεια - θάνατο, πραγματώνοντας — με τον θάνατό του — την νιτσεική ρήση: «*η έσχατη αλήθεια είναι ο θάνατος*», γιατί η «θέληση για αλήθεια είναι μια καλυμμένη θέληση θανάτου».

Ο Foucault αποφάσισε ο ίδιος με σοβαρότητα για την τακτική και της αλήθειας και του θανάτου του. Γνώριζε την ασθένειά του και δεν θέλησε να γιατρευτεί, δεν θέλησε δηλαδή να αναστείλει το «πρόγραμμα» της δουλειάς του.

— «*Μόνος αποφάσισε για την τακτική. Μην εμπιστεύεσαι παρά στη σοβαρότητά σου*».

Ίσως αυτός ο στίχος του René Char θα 'πρεπε να ακολουθεί τον άλλον, από την ίδια ενδεικτική συλλογή «*Recherche de la base et du sommet*», που ο Foucault επέλεξε ως μότο και για τα δύο τελευταία επιθανάτια βιβλία. Το αντιγράψω.

— «*Η ιστορία των ανθρώπων είναι η μακρά διαδοχή των συνωνύμων μιας και της*

αυτής λέξης. Το να αντιλέγεις είναι καθήκον».

Σε ποιες όμως εναρκτήριες, λέξεις ο Foucault αντείπε με το έργο του;

Πώς στην «*Τάξη του Λόγου*», στην επιταγή του θεσμού «*να λέει κανείς τόσες λέξεις, όσες υπάρχουν*», ο Foucault αντέταξε το χάσμα, το «*μικρό χάσμα, σημείο της πιθανής εξάλειψής τους*». («*Μ. Φουκώ, "Η Τάξη του Λόγου"*, Ηριδανός, σ. 5»).

Τι νόημα είχε για τον Foucault το ανόητο, το αδιανόητο, κενό μέσα στο οποίο μπορούμε εις το εξής να σκεφτόμαστε; («*Στις ημέρες μας, δεν μπορούμε πλέον να σκεφτόμαστε παρά στο κενό που αφήνει ο άνθρωπος όταν χάνεται*», Μ. Foucault, «*Les mots et les choses*», Gallimard, σ. 353).

Με ποια τακτική, ποια πολεμική κατά του ζεύγματος «*υποκείμενο-αντικείμενο*» αποκαλύπτει και πώς το βαθύτερο ιδεολογικό χαρακτήρα της επιστήμης, αποκαθιστώντας με την «*γενεαλογία*» του, οποιοδήποτε «*σημειοδοτικό στοιχείο μπορεί να πάρει για μας την αξία γλώσσας*»; (Μ. Foucault).

Ο Foucault, στην μακρά διαδοχή των συνωνύμων αυτής της μιας λέξης - κέντρου του λογοκεντρισμού και της Θεολογίας (έστω της λέξης: Θεός) αντιλέγει κι αυτός, όπως παλαιότερα ο Nietzsche, ή ο Heidegger, με μια θανατηφόρα αλήθεια πέραν της Λογικής και της Μεταφυσικής. Αντιλέγει με την ισχύ του Μηδενός που θεμελιώνει παράδοξα τον Κόσμο, δημιουργώντας με τη διάλυση της Λογικής μια νέα Αρχή κι έναν νέο υποκειμενισμό.

«*Τώρα είναι η ώρα πια, να φανερωθεί ετούτη η άλλη όψη του φαινομένου που ονομάζουμε κλασικισμό*», έγραφε ο Foucault στην «*Ιστορία της Τρέλλας*». Να φανερωθεί δηλαδή τι; Ότι την ιστορία αυτής της μιας λέξης: του Θεού, ή της Ratio (του Λόγου) που είναι και η *Ιστορία* ολόκληρου του δυτικού πολιτισμού, «*τη γέννησε η ίδια χειρονομία που έθαψε τον Παραλογισμό βαθειά στη γη, σίγουρα με την πρόθεση να τον εξαφανίσει, ενώ αυτός ριζώσε*» («*Μ. Φουκώ, "Ιστορία της Τρέλλας"*, Ηριδανός σ. 44»).

Η νέα αυτή Αρχή, που έγινε ήδη στη σκέψη από τον Foucault και τη φοβερή γενιά του, μέλλεται να γίνει και στη ζωή.

Και εδώ η αντίρρηση του Michel Foucault — αντίρρηση και του Ποιητή στον ο-

ποίο παραπέμπει — αποκτά σημασία πολιτική.

Γιατί όλο το έργο του γάλλου στοχαστή, όλες του οι «*ιστορίες*» — της κλινικής, της τρέλλας, της γνώσης και της αναπαράστασης, τέλος της φυλακής και της σεξουαλικότητας — έχουν διπλό σκοπό:

- να προβάλλουν την αλήθεια για τα «*αντικείμενά*» τους, ως πολιτική, στο μέτρο που η ίδια η αλήθεια συνδέεται άμεσα με την πολιτική, δηλαδή με τους μηχανισμούς εξουσίας που την παράγουν, τη διανέμουν, την ερμηνεύουν και την προφέρουν.

- να ανατρέψουν την «*στημένη από τα πριν*» (Μ. Foucault) νίκη της Λογικής, που από τον 17ο αιώνα έως σήμερα εξορίζει. Μας εξορίζει.

«*Μια ευαισθησία γεννήθηκε, χάραξε μια γραμμή, όρθωσε ένα κατώφλι κι έκδμε την εκλογή της: να εξορίζει. (...) Κι έτσι θα ξεριζώσουν την τρέλλα από τα χωράφια της φανταστικής ελευθερίας που τη γονιμειυε όσο κρατούσε ακόμη η Αναγέννηση*».

Δεν είναι μακριά η εποχή που αντιστεκόταν, με τον Βασιλιά Ληρ, με τον Δον Κιχώτη, μέρα μεσημέρι. Αλλά σε λιγότερο από μισόν αιώνα βρέθηκε αποκλεισμένη κι αλυσοδεμένη μες στο φρούριο της εγκάθειρξης, κομμάτι αναπόσπαστο της Λογικής και των κανόνων της ηθικής, χαμένη στα μονότονα σκοτάδια τους». (Μ. Φουκώ, «*Ιστορία της τρέλλας*», Ηριδανός, σ. 63).

Όσο για μένα, τον χαιρετώ από εκεί που με κοιτά χαμογελώντας...

«*Όχι, όχι δεν είμαι εκεί που με προορίζετε, αλλά εδώ απ' όπου σας κοιτώ χαμογελώντας...*»
M. Foucault.

Εκδόσεις «Κίνηση» - «Κομμούνα»

«Κίνηση» Αραχώθης 46
«Κομμούνα» Σουλιού 9
Τηλ. 3602644